Pr. Prof. Dr.
Nicolae D. Necula
Facultatea de Teologie
„Justinian Patriarhul”
București

Triodul în spiritualitatea ortodoxă

Noțiunea sau cuvântul „Triod” are două sensuri bine definite. Mai întâi, Triodul este numele unei importante cărți de ritual sau de cult[1], folosită de Biserică și, în special, de strană, într-una din cele trei perioade mari ale anului bisericesc sau liturgic, numită „perioada Triodului”, în care este cuprins și Postul cel Mare cunoscut și sub numele de Postul Paștelui sau Patruzecimea[2].

În al doilea rând, Triodul sau Perioada Triodului[3] este intervalul de timp de zece săptămâni, cuprins între *Duminica Vameșului și Fariseului* sau a 33-a după Rusalii și *Duminica Învierii* sau a *Paștelui*. Această perioadă cuprinde zece duminici și tot atâtea săptămâni. Dintre acestea, primele trei săptămâni sunt pregătitoare pentru a începe Postul Paștelui de șase săptămâni (40 de zile), ultima săptămână, a Patimilor Mântuitorului Hristos, având o situație aparte, liturgică și duhovnicească. Având în vedere cele două sensuri ale Triodului, ne vom ocupa de amândouă, evidențiind importanța fiecăruia în viața duhovnicească a Bisericii și în trăirea credincioșilor.

1. *Triodul*, carte liturgică

Triodul este cartea de cult care se folosește la strană în perioada celor zece săptămâni care alcătuiesc perioada Triodului, alături de alte cărți liturgice: *Minei*, *Octoih*, *Ceaslov*, *Psaltire* etc. Această carte se folosește în toată această perioadă, de la *Duminica Vameșului și a Fariseului* până în *Sâmbăta mare*, inclusiv, și cuprinde rânduiala slujbelor divine nu numai din Postul Mare, cum se spune greșit uneori, ci din toată perioada Triodului. Numele de *Triod* vine de la faptul că, în această carte, o parte din slujba de dimineață (utrenia) numită canon care, de obicei în *Minee* și în *Octoih*, este compus

1 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, *Liturgica generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură bisericească*, vol. II, Ediția a treia, Editura Basilica, București, 2015, pp.376-378; Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, Editura Deisis, Sibiu, 2000, pp. 173-178; 265-391; Pr. Gheorghe Gheția, „Triodul”, în *Mitropolia Banatului*, II (1956), nr.4-6, pp. 22-31.

2 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, *Liturgica generală* ..., vol. I, Ediția a treia, Editura Basilica, București, 2015, pp. 365-399.

3 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, *Liturgica generală* ..., vol. I, Ediția a treia, Editura Basilica, București, 2015, pp. 202-206.

din nouă cântări, în *Triod* cuprinde doar trei cântări sau ode (Τρεις = trei şi ᾠδή = cântări, ode) de unde τριῴδιον = Triod[4]. *Triodul* s-a format pe o perioadă lungă de timp, dezvoltându-se dintr-o colecţie de imne numită *Tropologhion*, din care s-au dezvoltat *Mineele* şi *Octoihul*. Troparele sau imnele *Tropologhionului* dedicate Postului Mare, împreună cu alte producţii imnografice, au intrat în alcătuirea *Triodului*. Acest lucru s-a petrecut prin secolul al XI-lea, dar dezvoltarea *Triodului* a continuat până în secolul al XIV-lea. La alcătuirea conţinutului *Triodului*, deci a imnografiei sale, au contribuit imnografi de mare talent, cunoscători ai teologiei. Între aceştia, amintim pe: Sf. Cosma Melodul, Sf. Teofan Graptul, Sf. Andrei Criteanul, Sf. Teodor Studitul şi fratele acestuia, Sf. Iosif Studitul ş.a.

În ceea ce priveşte conţinutul acestei cărţi de cult, ea cuprinde slujbele care se săvârşesc în cele zece săptămâni ale perioadei *Triodului*, combinate cu cele din Minee şi Octoih. Perioada cuprinde zece duminici. Primele patru duminici, dinaintea începerii Postului celui Mare, sunt duminici pregătitoare pentru post. Acestea sunt: 1) *Duminica Vameşului şi a Fariseului* sau a 33-a după Rusalii; 2) *Duminica Fiului risipitor* sau a 34-a după Rusalii; 3) *Duminica Înfricoşătoarei Judecăţi* sau a 35-a după Rusalii, numită şi a *Lăsatului sec de carne*; 4) *Duminica Izgonirii lui Adam din Rai* sau a *Lăsatului sec de brânză*. Luni, după această duminică începe Postul cel Mare sau al Paştilor.

Cartea *Triodului* și perioada în care o întrebuințăm ne oferă imne și rugăciuni de rară frumusețe poetică, având un adânc și bogat conținut teologic.

Următoarele şase duminici ale acestei perioade sunt duminicile Postului celui Mare, indicate sau însemnate cu numărul de ordine din cursul postului. Ele amintesc sau cinstesc persoane sau sfinţi importanţi ai Ortodoxiei sau evenimente de seamă din istoria bisericească. Aceste duminici sunt: 1) *Duminica întâi a Postului* sau a *Ortodoxiei*, închinată restabilirii cultului sfintelor icoane; 2) *Duminica a doua a Postului* sau a *Sfântului Grigorie Palama* (sec. XVI); 3) *Duminica a treia a Postului* sau a *Sfintei Cruci*; 4) *Duminica a patra a Postului* sau a *Sfântului Ioan Scărarul* (†605); 5) *Duminica a cincea a Postului* sau a *Sfintei Maria Egipteanca*; 6) *Duminica a şasea a Postului* sau a *Floriilor*, în amintirea intrării triumfale a Mântuitorului Hristos în Ierusalim[5].

Triodul cuprinde tot atâtea sâmbete închinate şi ele diferitelor personalităţi bisericeşti sau altor momente şi evenimente din istoria mântuirii. Aşa, de pildă, prima sâmbătă cu o destinaţie specială este sâmbăta dinaintea *Duminicii lăsatului sec de carne*, cunoscută cu denumirea de *Moşii de iarnă*, când facem pomenirea generală a morţilor. Prima sâmbă-

4 Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica generală ...*, vol. I, Ediția a treia, Editura Basilica, București, 2015, p.376.

5 Vezi *Triodul*, Editura IBMBOR, București, 2000.

tă din Postul Mare este închinată Sfântului Teodor Tiron, sâmbetele a doua, a treia, a patra din Postul Mare sunt dedicate pomenirii generale a morților. Sâmbăta a cincea din post este închinată Maicii Domnului, prin citirea Acatistului Buneivestiri, sâmbăta a șasea este închinată pomenirii Sfântului Lazăr cel înviat a patra zi din morți, iar sâmbăta a șaptea este consacrată amintirii punerii în mormânt a Domnului[6].

Perioada și cartea Triodului se mai disting prin anumite slujbe care se săvârșesc numai în acest interval de timp. Amintim în chip deosebit *Liturghia darurilor mai înainte sfințite* care se săvârșește în perioada Postului Mare. Această liturghie se săvârșește în toată perioada Postului Mare, de luni până vineri, inclusiv, cu excepția zilelor aliturgice, adică în care nu se săvârșește nicio liturghie și anume: luni și marți din prima săptămână a Postului Mare, în Vinerea Patimilor, când nu se face nicio liturghie, ori a zilelor când este rânduit să se săvârșească una din celelalte liturghii, adică a Sfântului Ioan Gură de Aur și a Sfântului Vasile cel Mare, și anume: toate sâmbetele și duminicile din post, în Joia Patimilor și în cea a Buneivestiri[7]. Tot ca o rânduială specifică Triodului este citirea Canonului celui Mare al Sfântului Andrei Criteanul care, în timpul Postului Mare, are loc de două ori: 1) în primele patru zile, în cadrul Pavecerniței Mari care se citește în această perioadă și 2) în săptămâna a cincea a Postului Mare, în ziua de miercuri, când acest canon se citește în întregime, 250 de strofe, dispersat în cadrul slujbei Utreniei[8].

Dar, ceea ce constituie specificul prin excelență al Triodului este slujba deniilor, adică a acelor utrenii săvârșite seara în ajun. Primele denii au loc în săptămâna a cincea a Sfântului și Marelui Post al Paștelui. În ziua de miercuri seara, săvârșim Denia Canonului celui Mare, iar în ziua de vineri Denia Acatistului Buneivestiri. Apoi, adevărate denii au loc în toată Săptămâna Patimilor, din seara Duminicii Floriilor până vineri seara. Aceste slujbe sunt utrenii de a doua zi săvârșite seara în ajun, după cartea numită Triod. Primele patru denii, de duminică până miercuri, sunt aproape identice, având ca specific citirea Evangheliei. Deniile de joi și vineri sunt cu totul deosebite. Cea de joi, numită și *Denia mică* sau *Slujba Înfricoșătoarelor Pătimiri*, are ca specific citirea celor 12 evanghelii ale Pătimirilor Domnului și impresionante cântări imnografice, la care se adaugă ritualul scoaterii Sfintei Cruci în mijlocul bisericii, după Evanghelia a cincea. Cea de vineri, numită și *Denia mare* sau *Denia Prohodului*, are ca specific cântarea celor trei stări ale Prohodului de către întreaga obște parohială și înconjurarea bisericii cu Sfântul Epitaf[9].

Cartea *Triodului* și perioada în care o întrebuințăm ne oferă imne și rugăciuni de rară frumusețe poetică, având un adânc și bogat conținut teologic. Chiar din prima zi a perioadei Triodului și a folosirii acestei cărți de cult, *Duminica Vameșului și a Fariseului*, răsună duioasele și mișcătoarele cântări: „Ușile pocăinței deschide-mi mie ...", „În calea mântuirii îndreptează-mă de Dumnezeu Născătoare ..." și „La mulțimea faptelor mele cele rele", ca o goarnă care ne trezește din somnul păcatului. Acest strigăt după mila și îndurarea lui Dumnezeu îl auzim în biseri-

6 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, *Liturgica generală ...*, vol. I, Ediția a treia, Editura Basilica, București, 2015, pp.408-413.

7 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteș, „Liturghia darurilor mai înainte sfințite. Originea, istoric și rânduiala lor", în *Studii Teologice*, IX (1957), nr. 3-4, pp.176-192; Alexander Schmemann, *Postul cel Mare*, traducere de Andreea Stroe și Laurențiu Constantin, Editura Univers Enciclopedic, București, 1995, pp.48-67.

8 Vezi *Triodul*, ..., pp.129-180; 407-433.

9 Vezi *Triodul*, ..., pp. 407-433; 445-463; 545-669.

că până în a cincea Duminică a Postului[10] *Suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi?*, condacul Canonului celui Mare al Sfântului Andrei Criteanul, care este tot un strigăt disperat și o chemare către pocăință și trezirea din noaptea păcatului[11]. *Canonul cel Mare*, această perlă a imnografiei creștine, este în sine un strigăt de pocăință și de despătimire. „Adunând Andrei, Arhiepiscopul Cretei, toată istoria Testamentului vechi și nou și, strângându-le la un loc, a alcătuit cântarea aceasta; adică, începând de la Adam, vine la înălțarea lui Hristos și până la predicarea Apostolilor. Prin canonul acesta, îndeamnă tot sufletul să iubească tot ce este bine în istorie și să-l urmeze după putere; iar de ce este rău, să se ferească și pururea să alerge la Dumnezeu prin pocăință, prin mărturisirea păcatelor și prin alte lucruri plăcute Lui. Încă așa de frumos este limpezit în vorbă și cu tocmeală așezat, încât este în stare a înmuia chiar și sufletul cel mai împietrit și a-l deștepta spre umilință și spre întoarcerea spre bine"[12].

O piesă de cult de o importanță deosebită este Rugăciunea de umilință a Sfântului Efrem Sirul: *Doamne și Stăpânul vieții mele*[13]. Rugăciunea este importantă, căci ea ne indică patimile de care să ne ferim și virtuțile cu care să ne împodobim, pentru a ne desăvârși. Astfel, pe de o parte, ne rugăm și cerem Bunului Dumnezeu să nu ne dea sau să ne ferească de păcate ca: trândăvia, grija de multe, iubirea de stăpânire și grăirea în deșert, iar pe de altă parte, să ne împodobească sufletele cu: gândul smerit, curățenia, răbdarea și dragostea. Mai mult, cerem să ne dea marea calitate și capacitatea de a ne vedea greșelile săvârșite și să nu nedreptățim pe semenul nostru. Deși sfântul nu pomenește în mod expres de cele șapte patimi sau păcate capitale, în cele ce pomenește, ele sunt cuprinse toate, ca și virtuțile cardinale de care avem nevoie pentru desăvârșire. Această rugăciune, care are darul de a ne așeza sau de a ne crea o profundă stare de umilință, rămâne una dintre cele mai profunde și mai iubite rugăciuni din spiritualitatea ortodoxă[14].

Trecând la Săptămâna Pătimirilor, când postul se înăsprește, rânduielile liturgice se îmbogățesc, iar producțiile imnografice și euhologice sunt tot mai frumoase și bogate de idei teologice. În această săptămână, au-

10 Vezi *Triodul*, ..., p. 7.

11 Vezi *Triodul*, ..., p.133.

12 Vezi Constantin Erbiceanu, „Cântarea și imnografia în Biserica primitivă", în *Biserica Ortodoxă Română*, VII (1883), nr. 3, pp.139-140; Nicolae Diaconul, „Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul", în *Mitropolia Banatului*, XI (1956), nr. 4-6, pp.40-44; Pr. Conf. Al. I. Ciurea, „Cuvânt la Marele Canon al Sfântului Andrei Criteanul", în *Glasul Bisericii*, 1955, nr.3-4, pp.169-172; Alexander Schmemann, *Postul cel Mare* ..., pp.67-70; Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat* ..., pp.241-243; 364-369.

13 Vezi Alexander Schmemann, *Postul cel Mare* ..., pp.35-39; Nicolae Diaconul, „Rugăciunea de umilință a Sfântului Efrem Sirul", în *Mitropolia Banatului*, VI (1956), nr. 4-6, pp.38-40; Makarios Simonopetritul, *Triodul explicat* ..., pp.132-145.

14 Vezi Pr. Prof. Dionisie Stamatoiu, „Doamne și Stăpânul vieții mele. Din înțelesurile rugăciunii Sfântului Efrem Sirul", în *Mitropolia Olteniei*, XXXIV (1982), nr. 1-3, pp.13-23.

zim pentru prima dată minunata şi pătrunzătoarea cântare – luminândă *Cămara Ta, Mântuitorul meu …*, care ilustrează şi exprimă dorinţa sufletului de a se elibera de întunericul păcatului şi de a îmbrăca haina luminoasă a iertării, pentru a intra în cămara mântuirii, împreună cu Mântuitorul Hristos[15]. De asemenea, cântăm cu nădejdea apropierii şi iertării de către Mirele Hristos, frumoasele tropare de la denii: *Iată Mirele vine în miezul nopţii…*[16] şi *Când slăviţii ucenici…*[17], care subliniază ideea de veghere necontenită, ca să nu ne cuprindă semnul păcatului şi să nu ne asemănăm lui Iuda cel bolnav de iubirea de arginţi care s-a făcut vânzător al Mântuitorului. Strigătul disperat de pocăinţă şi iertare îl ascultăm de la femeia cea păcătoasă în idiomela plină de poezie, intitulată *Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe*[18], care constituie *Slava …, Şi acum …*, de la Stihoavna Utreniei de miercuri în Săptămâna Pătimirilor, în care abundă formele stilistice ale poeziei imnografice: epitetele, comparaţiile, personificările, toate redând zbuciumul sufletesc al omului păcătos. Spre exemplificare, vom reda conţinutul acestei cântări: „Doamne, femeia ceea ce căzuse în păcate multe, simţind dumnezeirea Ta, luând rânduială de mironosiţă şi, tânguindu-se, a adus Ţie mir, mai înainte de îngropare, zicând: «Vai mie! Că noapte îmi este mie înfierbântarea desfrâului şi întunecată şi fără de lună pofta păcatului. Primeşte izvoarele lacrimilor mele, Cel ce scoţi cu norii apă din mare; pleacă-Te spre suspinurile inimii mele, Cel ce ai plecat cerurile cu nespusă plecăciune. Ca să sărut preacuratele Tale picioare şi să le şterg pe ele iarăşi cu părul capului meu. Al căror sunet auzindu-l cu urechile sale Eva în Rai, în amiază, de frică s-a ascuns. Cine va cerceta mulţimea păcatelor mele şi adâncurile judecăţilor Tale, Mântuitorule de suflete, Izbăvitorul meu? Să nu mă treci cu vederea pe mine, roaba Ta, Cel ce ai nenumărată milă»".

Nu mai puţin frumoase şi bogate în forme stilistice sunt cele cincisprezece antifoane care se intercalează între primele cinci Evanghelii de la Denia de Joi seara sau A celor 12 Evanghelii şi, în special, altifonul al 12-lea: *Acestea zice Domnul către iudei*[19] şi antifonul al 15-lea: *Astăzi a fost spânzurat pe lemn*[20], care se cântă la scoaterea Sfintei Cruci în mijlocul bisericii.

O cântare de excepţie o constituie, în sfârşit, Prohodul Domnului, „punct culminant al creaţiei liturgice ortodoxe"[21]. Cântarea Prohodului, cu cele trei stări ale sale, reprezintă o participare masivă a obştii creştine la pătimirile Mântuitorului, care ne îndreaptă către slăvita Sa Înviere. Duioşia cântării şi poezia strofelor fac din Prohod cea mai cunoscută şi mai iubită slujbă ortodoxă. Frumuseţea slujbei culminează cu înconjurarea Bisericii cu Sfântul Epitaf, un adevărat cortegiu de înmormântare a Mântuitorului[22].

2. Triodul, ca perioadă liturgică a anului bisericesc

Trecând la cel de-al doilea sens al Triodului, adică de perioadă liturgică a anului bisericesc, de pregătire sufletească în vederea întâmpinării cu bucurie şi după cuviinţă a Învierii Domnului, trebuie să precizăm de la

15 Vezi *Triodul*, …, p.549; Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, „Săptămâna Sfintelor Pătimiri în viaţa creştină ortodoxă", în *Glasul Bisericii*, LII (1996), nr. 1-4, pp.33-38.

16 Vezi *Triodul*, …, p.545.

17 Vezi *Triodul*, …, p.582.

18 Vezi *Triodul*, …, p.574.

19 Vezi Arhim. Ieronim Motoc, „În sfânta şi marea zi miercuri: Despre femeia cea păcătoasă şi cântarea Mariei", în *Glasul Bisericii*, XXXIV (1975), nr.3-4, pp.254-257.

20 Vezi *Triodul*, …, p.609.

21 *Triodul*, …, p.610.

22 *Triodul*, …, pp. 649-661.

început că perioada Triodului este destinată pocăinței și smereniei, de recunoaștere a stării noastre de păcătoșenie, de plângere și regret pentru păcatele noastre, de curățire a lor în scaunul Spovedaniei, de făgăduința de a nu le mai face și, așa curățite, să putem să primim Paștele Domnului. În această privință, ne ajută și cartea de cult – Triodul – fiindcă ideea care străbate ca un fir roșu această carte de cult este pocăința[23]. Nicio carte de slujbă bisericească nu accentuează așa de pregnant starea de păcătoșenie a omului și necesitatea îndreptării lui prin pocăință. Cântările și rugăciunile Triodului sunt îndemnuri permanente spre pocăință, îndepărtarea de păcat și spre smerenie.

Grija principală a Bisericii în perioada Triodului este formarea bisericească. Cele două arme de înlăturare a lucrării celui rău și de cultivare a virtuților sunt postul și rugăciunea. Având în vedere că lupta duhovnicească nu este ușoară, Biserica procedează cu înțelepciune, pregătindu-ne pentru atacul asupra celui rău. În acest sens, în perioada Triodului, postul nu începe deodată, ci mai întâi este o perioadă de trei săptămâni de pregătire și de intrare treptată în lupta duhovnicească. Cele patru duminici și trei săptămâni pregătitoare creează deprinderea cu exercițiul duhovnicesc. Cele patru duminici, în evangheliile pe care le prezintă, ne familiarizează cu probleme majore ale procesului de desăvârșire. În prima duminică, a Vameșului și a Fariseului, ne pune față în față virtutea smereniei vameșului cu mândria fariseului, arătând cât de folositoare este smerenia, în contrast cu mândria care este mama tuturor păcatelor și ne îndeamnă să ne rugăm cu smerenie: „Să nu ne rugăm ca fariseul, fraților, că cel ce se înalță pe sine, se va smeri; ci să ne rugăm înaintea lui Dumnezeu ca vameșul, prin postire, strigând: «Dumnezeule, milostivește-ne spre noi, păcătoșii»"[24]. Mândria a pricinuit căderea primilor îngeri în frunte cu Lucifer, smerenia pune început bun mântuirii.

În duminica a doua ne înfățișează o pildă de pocăință, prin fiul cel risipitor și iubirea iertătoare a Tatălui. În *Duminica Înfricoșătoarei Judecăți* sau a lăsatului sec de carne, ne prezintă scena judecății din urmă, pentru a ne face conștienți și responsabili de faptele noastre față de semeni, obișnuindu-ne cu înfrânarea de la mâncarea de carne, iar în *Duminica Izgonirii lui Adam din Rai* sau a lăsatului sec de brânză, ne învață cum să postim, însoțind postul de iertarea semenului și de milostenie. În toate aceste duminici am ascultat *Ușile pocăinței...*, *În calea mântuirii...* și *La mulțimea faptelor mele celor rele...*[25], cu îndemnul lor la pocăință, iar în ulti-

23 Pr. Prof. Dr. Ene Branișteː *Liturgica specială*, Editura Basilica, București, 2016, pp. 151-152.

24 Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, „Pocăința și Învierea în Triod", în *Glasul Bisericii*, LII (1996), nr. 5-8, pp.10-19.

25 *Triodul*, ..., p.5.

mele trei am ascultat polieleul La Râul Babilonului[26], aducându-ne aminte de robia păcatelor și înstrăinarea de Dumnezeu.

Cu aceasta, pregătirile de luptă s-au încheiat și s-au pus la punct strategiile luptei cu răul. Începe postul și nevoințele acestuia. Biserica ne îndeamnă să-l primim cu bucurie: „Vremea postului să o începem cu bucurie, supunându-ne pe noi nevoințelor duhovnicești. Să ne lămurim sufletul, să ne curățim trupul. Să postim, precum de bucate, așa și de toată patima, desfătându-ne cu virtuțile Duhului"[27]. „Veniți, popoare, să primim astăzi darul postului ca o vreme a pocăinței de Dumnezeu dăruită..."[28]. Iată că, în gândirea Sfinților Părinți, postul nu este o chinuire a trupului, fiindcă el este locașul sufletului și templu al Duhului Sfânt (I Corinteni III, 16). El va fi judecat și făcut părtaș la veșnicie ca și sufletul, după Judecata de Apoi.

... alături de pocăință, care este ideea călăuzitoare a Triodului, realitatea păcatului este o temă de bază a rugăciunilor și imnelor Triodului. Păcatul este o povară a sufletului credinciosului. El însă nu este singur în această luptă, ci găsește un sprijin neprecupețit în Dumnezeu.

Sfântul Ambrozie al Milanului exprimă scopul și rostul acestui post: „Cele patruzeci de zile nu sunt prescrise spre chinuire a trupului, ci spre câștigarea vieții veșnice, pentru că noi, în acest timp, prin mai deasă ajunare și rugăciune, să ne spălăm de pedepsele păcatelor"[29]. Toate aceste învățături consună cu ceea ce ne învață Mântuitorul despre post. Postul și însemnătatea postului, ca mijloc de desăvârșire, le exprimă foarte limpede Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul, amintind de marii postitori din Vechiul și din Noul Testament și folosul dobândit din aceasta. Ceea ce trebuie subliniat în legătură cu postul, este necesitatea îmbinării postului trupesc cu cel sufletesc, așa cum spune una din cântările Triodului. Postul se respectă „nu numai cu părăsirea mâncărurilor, ci și cu înstrăinarea de toată patima cea pământească, ca robind trupul care tirănește stă împotriva noastră, vrednici să ne facem împărtășirii Mirelui"[30].

Împlinirea nevoințelor duhovnicești trebuie să se refere și la semenul nostru. Căci dacă păcătuim, în general, singuri, nu ne mântuim decât în comun. De aceea, trebuie să cuprindem în lucrarea noastră de mântuire și pe semenii noștri și, în special, pe cei răposați. Așa se face că în perioada Triodului avem zile speciale de pomenire a celor răposați, pe lângă unele rugăciuni și imne închinate lor în slujbele din Triod. Așa, de exemplu, sâm-

26 *Triodul*, ..., p.7.

27 *Triodul*, ..., p.18.

28 *Triodul*, ..., pp.110-111.

29 *Triodul*, ..., p.115.

30 Sf. Ambrozie, *De Noe et Acta*, 13, in PL XIV, col. 400, după Vasile Mitrofanovici, *Liturgica Bisericii Ortodoxe de Răsărit*, Cernăuți, 1929, p.188.

betele dedicate pomenirii morților sunt zile în care ne rugăm pentru iertarea păcatelor lor și odihna lor veșnică: „Cel ce stăpânești peste cei morți și peste cei vii, ca un Dumnezeu, odihnește pe robii Tăi, în locașurile aleșilor Tăi; că, de au și greșit, Mântuitorule, dar nu s-au depărtat de la Tine”[31].

Lupta cea mai grea, însă, o duce credinciosul în perioada Triodului cu păcatul. De aceea, alături de pocăință, care este ideea călăuzitoare a Triodului, realitatea păcatului este o temă de bază a rugăciunilor și imnelor Triodului. Păcatul este o povară a sufletului credinciosului. El însă nu este singur în această luptă, ci găsește un sprijin neprecupețit în Dumnezeu. De aceea, credinciosul, conștient că „fără de El nu poate nimic” (Ioan XV,5), apelează și cere ajutorul lui Dumnezeu: „Treime, Ființă preaînaltă, Căreia ne închinăm întru o unime, ridică deasupra mea cortul cel greu al păcatului și, ca un milostiv, dă-mi lacrimi de pocăință”[32]. Cântările *Triodului* ne conduc în această luptă cu păcatul, dar mai ales exemplele pe care această carte ni le pune înainte în fiecare duminică, așa cum s-a arătat mai sus. Toate au darul de a trezi în noi conștiința păcatului și nevoia de eliberare de acesta. Cel care este chemat la judecată este sufletul. Acesta trebuie să se schimbe în felul său de a acționa. Însăși pocăința înseamnă schimbare, o schimbare a minții, a cugetului nostru, o înnoire a acestuia. *Canonul Sfântului Andrei Criteanul* se caracterizează chiar prin acest permanent apel la îndreptare adresat sufletului. Dar chiar înainte de începutul Postului Mare, în *Duminica lăsatului sec de carne*, găsim o atenționare a sufletului pentru ceea ce el are de făcut: „Vai mie, înnegritule suflete! Până când de la răutăți nu te mai curmezi? Până când zaci în lene? De ce nu-ți aduci aminte de înfricoșătorul ceas al morții? De ce nu te cutremuri cu totul de înfricoșătoarea judecată a Mântuitorului? Oare ce vrei să răspunzi sau cum vrei să dai seama? Lucrurile tale stau față spre mustrarea ta, faptele tale te vădesc, pârându-te. Deci, o, suflete! Vremea a sosit! Aleargă, apucă înainte și, cu credință, strigă: «Greșit-am, Doamne, greșit-am Ție; dar știu, Iubitorule de oameni, bunătatea Ta; Păstorule cel bun, nu mă despărți pe mine de la starea cea de-a dreapta Ta, pentru mare mila Ta»”[33]

Cu toată decăderea morală pe care o realizează păcatul în sufletul credinciosului căzut, care automat conduce la chinurile iadului și, deși cel păcătos este conștient că singur nu se poate mântui, ceea ce ne izbește foarte mult în Triod este nădejdea în mila și bunătatea lui Dumnezeu, asemenea fiului risipitor. Deși nu este păcat pe care credinciosul să nu-l fi săvârșit, așa cum pregnant ne înfățișează *Canonul cel Mare,* credinciosul are multă încredere în bunătatea lui Dumnezeu, în mila, puterea și ajutorul Lui. Pe această încredere se bazează și hotărârea credincioșilor de a se spoveni în perioada Triodului și a Postului Mare. Pe lângă această încredere deplină în bunătatea lui Dumnezeu, la crearea acestei stări de spirit și la hotărârea de curățire a sufletului prin pocăință, contribuie și minunatele producții imnografice, imnele, cântările liturgice și rugăciunile din această perioadă care parcă ni se adresează fiecăruia în parte și ne determină să ne îndreptăm viața și felul de a trăi, pentru a ne întâlni cu Mântuitorul Cel Înviat. Ca să trăim bucuria Învierii, trebuie neapărat să trecem prin nevoințele postului. De Dumnezeu nu ne putem apropia decât în stare de curăție și de sfințenie. Perioada

31 *Triodul*, p.144.

32 *Triodul*, p. 36.

33 *Triodul*, pp.129-130.

Triodului și Postul cel Mare sunt cele mai potrivite și mai la îndemână căi și mijloace pentru realizarea acestui scop.

De aici strânsa legătură dintre Triod și Înviere. Pocăința, părerea de rău pentru păcate, postul, ca mijloc de curățire și desăvârșire, și spovedirea păcatelor nu le facem de dragul lor, ci numai raportate la Înviere. Această legătură dintre Triod și Înviere, Post și Înviere, Pocăință și Înviere, este una din ideile centrale care stăruie în cartea și în perioada Triodului. Vom cita câteva locuri din *Triod* care evidențiază această idee. În multe din cântările Triodului întâlnim aceste îndemnuri: „Sosit-a vremea, începutul luptelor duhovnicești, biruința cea împotriva demonilor, înfrânarea cea întrarmată, podoaba îngerilor. Doamne, prin aceasta, învrednicește-ne și pe noi să ne închinăm patimilor Tale și sfintei Învieri”[34]. „Cel ce pentru mine ai răbdat răstignire, bând oțet și zicând: Săvârșitu-s-a! Săvârșește-mi măsura postului, învrednicește-mă a vedea Învierea Ta”[35]. „Trecând a treia săptămână a cinstitului post, Hristoase, ... învrednicește-ne să lăudăm pătimirile Tale, să ajungem curați la slăvita și Sfânta Înviere, la Paștele cele de Taină, prin care Adam a intrat în Rai”[36]. „Dă-ne și nouă acum să ajungem la pătimirile lui Hristos și la Înviere”[37]. Să ne învrednicească pe noi toți, a ne închina cinstitei cruci și a ajunge Învierea fără osândire”[38]. La *Duminica Stâlpărilor*, credincioșii cântă: „Vieții celei de noapte ne-am învrednicit cu Învierea Ta”[39], iar în Denia de Joi seara, la antifonul al 15-lea, Biserica intonează „Închinămu-ne pătimirilor Tale, Hristoase, arată-ne nouă și slăvită Învierea Ta!”[40].

Pocăința, părerea de rău pentru păcate, postul, ca mijloc de curățire și desăvârșire, și spovedirea păcatelor nu le facem de dragul lor, ci numai raportate la Înviere. Această legătură dintre Triod și Înviere, Post și Înviere, Pocăință și Înviere, este una din ideile centrale care stăruie în cartea și în perioada Triodului..

Creștinii ortodocși așteaptă să-L întâmpine pe Mântuitorul Hristos Cel Înviat, după ce au trecut prin nevoințele Postului celui Mare și să audă de la El zicându-le: „Bucurați-vă!” (Matei XXVIII,9), răsplătindu-le, ca și femeilor mironosițe, ostenelile.

34 *Triodul*, p.109.
35 *Triodul*, p.245.
36 *Triodul*, p.296.
37 *Triodul*, p.312.
38 *Triodul*, p.320.
39 *Triodul*, p.532.
40 *Triodul*, p.610.